

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR SOCIOLOGI OCH ARBETSVETENSKAP

**Examensarbete för Master i sociologi med samhällsanalytisk
inriktning, 30 hp**

**”Investerare, missbrukare och utsatta”
Unga vuxnas förhållningssätt till krediter**

Lars Crusefalk

Handledare: Bengt Larsson

VT 2015

Abstract

The aim of this article is to explain and understand young adults' common sense-making and practices regarding credits and credit financing in relation to consumption. The study is based on three focus group interviews, one group interview and one individual interview with young adults aged 19 to 26. By applying theories regarding financialization of daily life and consumption, this study has shown that young adults tend to look at credits and consumption in ways of *investment*, *enabling* and *means to create future value*. Young adults also tend to divide credits and providers of credits according to positive and negative traits where loans from traditional actors like the bank and the state are seen as something positive, while providers of consumer credits are seen as something negative. The study also shows that young adults' views on credit users depends on how their credit- and consumption practices are perceived. The author has identified these as three different financial subject categories: *investors*, *abusers* and *underprivileged*.

Keywords: credits, consumption, financialization, consumerism, young adults, financial subjects

Bakgrund

Den svenska marknaden för krediter har sedan mitten av 80-talet blivit allt mer avreglerad vilket inneburit stora förändringar för användandet av krediter och lån (SOU 2013:36f). Hushållens nettoupplåning har ökat kraftigt och svenska hushåll är idag mer skuldsatta än någonsin tidigare (SOU 2012:53ff). Samtidigt har hushållens finansiella förmögenheter vuxit då en stor del av krediterna är bundna i boenden.

Avregleringen har även medfört att flera aktörer och typer av krediter kommit att etableras på marknaden. Framförallt har krediter för bostadsändamål och konsumtion blivit vanligare (SOU 2013:38). Idag erbjuder vanligen återförsäljare köp via faktura eller delbetalning och tjänster som mobilabonnemang och streaming-tjänster är ofta kopplade till dessa finansieringsmetoder.

En kreditform som skapat debatt i Sverige är de så kallade snabb- eller sms-lånen. Dessa introducerades i början av 2000-talet och har kommit att bli en av de främsta anledningarna till att individer hamnar i överskuldsatthet (ECDN 2012:483, SOU 2013:38). Till skillnad från mer traditionella lån består denna typ av kredit av mindre belopp ämnade för den som snabbt behöver pengar. Vare sig det gäller mindre köp eller lösa tillfälliga ekonomiska problem så finns nu möjligheten att snabbt och enkelt få lån beviljade. Även de som tillhör ekonomiskt svagare grupper, samt de med betalningsanmärkningar, har i och med snabblånen möjlighet att få krediter.

Den grupp som framförallt kommit att använda dessa krediter är unga vuxna. Under de första åren efter att snabblåneföretagen etablerat sig ökade ungas skulder explosionsartat. Av alla ansökningar om betalningsförelägganden kopplade till snabblån som kom in till Kronofogdemyndigheten under 2006-2007 var 40 % från unga låntagare (Kronofogden 2014). Som en effekt av detta, samt på grund av allt högre överskuldssättning generellt i Sverige, kom en ökad reglering att införas för denna typ av krediter. Företagen som erbjuder dessa krediter måste idag i ett tidigare skede göra kreditupplysning på den som ansöker om lån. Detta har inneburit att unga vuxnas skulder relaterade till snabblån kommit att minska, men är än idag högt representerade när det gäller snabblån, vilket framkommer i Kronofogdemyndighetens statistik över inkomna ansökningar om betalningsförelägganden (2014). Ser man till betalningssvårigheter rent generellt är unga vuxna dock underrepresenterade i den totala statistiken, men samtidigt överrepresenterad när det gäller skulder för krediter under 20 000 kr (SOU 2013:21). Stora delar av dessa ansökningar görs då gällande olika typer av kommunikationsskulder och köp via faktura.

Unga vuxna löper stor risk för att hamna i överskuldsatthet. De har ofta en utsatt ekonomi som tillsammans med olika former av omställningsproblematiker - flytt hemifrån, arbetslöshet och påbörjade studier - gör det lätt att hamna i en nedåtgående ekonomisk spiral om betalningar inte görs i tid. Bristen på bostäder, en tuff arbetsmarknad och fördröjda och längre studier innebär att ekonomisk stabilitet infinner sig senare i livet. Kombinerat med hög grad av lyxkonsumtion och bristande ekonomiska kunskaper medför att unga som grupp är speciellt utsatt att få återbetalningssvårigheter och skuldsätta sig över sin ekonomiska förmåga. (Intervju Kronofogden).

Även om unga vuxnas utsatthet och risker i relation till krediter och kreditfinansiering belyses av såväl Kronofogden som SOU finns det ytterst lite forskning om hur unga vuxna själva förhåller sig till krediter och kreditfinansiering i sin vardag och i sina konsumtionspraktiker. Denna kunskapslucka blir av stor vikt att fylla då Kronofogden i sin rapport även understryker

vikten av att förstå attityder och värderingar för att kunna förklara ungas kredit- och konsumtionsbeteende (2008:30).

Syfte och frågeställning

Givet ovan problematik är syftet med denna studie att förklara och förstå unga vuxnas gemensamma meningsskapande gällande krediter och kreditfinansiering, samt hur egna och andras praktiker rörande krediter och kreditfinansiering beskrivs och förstås. Studien ämnar även att förstå unga vuxnas gemensamma syn på kreditfinansiering av olika former av konsumtion. Genom att utgå utifrån teorier kring finansialiseringen av vardagslivet samt teorier kring konsumtionens betydelse för social identitet ämnar studien även att förklara hur unga vuxnas gemensamma förhållande till krediter och konsumtion påverkas av normer kring att vara ett finansiellt- och konsumerande subjekt.

Studiens syfte är att:

Förklara och förstå unga vuxnas gemensamma meningsskapande och praktiker gällande krediter och kreditfinansiering i relation till konsumtion.

För att uppnå studiens syfte ställs följande forskningsfrågor:

- *Hur uppfattar och använder unga vuxna krediter och kreditfinansiering?*
- *Hur ser unga vuxna på dem som finansierar sin konsumtion med hjälp av krediter och vad anses vara rimligt att finansiera med kredit?*
- *Hur orienterar sig unga vuxna i förhållande till de som tillhandahåller krediter samt deras varierade sätt att tillhandahålla dessa på?*

I och med studiens tidsmässiga ramar och utrymme fokuserar studien huvudsakligen på unga vuxna som genomgår högskolestudier. Detta innebär att resultatet inte ämnar förklara generella värden, utan ska ses som specifikt kopplat till just denna grupp. Dock behöver detta inte innebära att forskningsansatsen går förlorad eller att kvalitén blir lidande. Då studenter är bland de mest utsatta blir dessa individers förhållningssätt av stor vikt för att uppnå studiens syfte.

Metod och urval

Denna studie har genomförts i två steg; en förstudie och en huvudstudie. Förstudien utgjordes av en informantintervju med anställda på ett av kronofogdemyndighetens kontor i Göteborgsområdet i syfte att skapa en ökad kontextuell förståelse och orientering inför huvudstudien (Aspers 2011:70-71). Huvudstudien i sin tur utgjordes av tre fokusgruppsintervjuer, en gruppintervju samt en enskild intervju med respondenter rekryterade i Göteborg.

Förstudien

I ett första steg genomfördes en informantintervju på Kronofogdemyndigheten i Göteborg. Informanterna var anställda med särskilda kunskaper i frågor gällande ungas skuldsättande, unga gäldenärer samt förebyggande arbete. Anledningen till att just Kronofogdemyndigheten sågs som en primär aktör att innefatta i förstudien var för att det är denna myndighet som främst kommer i kontakt med skuldsätthetens problematiker. Myndighetens uppgift är delvis att

hjälpa gäldenärer med att ge råd, stöttning och vägledning i hur dennes skuldsatthet bäst kan lösas. Samtidigt är det även denna myndighets uppgift att agera å borgenärens vägnar genom att arbeta för att skulden betalas tillbaka. Kronofogdemyndigheten arbetar även förebyggande genom informationskampanjer till allmänheten samt med riktad information till skolor i form av undervisningsmaterial (kronofogden.se & kollpacashen.se).

Ambitionen var även att inkludera en intervju med kommunens budget- och skuldrådgivning. Detta var dock inte möjligt då ingen från det lokala kontoret visade intresse att medverka i studien.

I förstudien användes en semistrukturerad intervjumetod. Fördelen med denna metod är att diskussion kan riktas i förhållande till vissa teman och skapa ökat fokus. Samtidigt är den tillräckligt öppen för att inte låsa fast intervjun vid specifika frågor, så att betydelsefull information som går utöver intervjuguiden missas. I korthet innebär metoden en utforskande ansats som bjuder in till följdfrågor och viss fridiskussion (Aspers 2004:44-47).

Huvudstudien

Huvudstudien består av intervjumaterial som samlats in vid fem tillfällen med 12 respondenter i åldersgruppen 19-26: tre fokusgruppsintervjuer med vardera tre respondenter, en intervju med två respondenter, samt en enskild intervju. Intervjuerna genomfördes i grupprum på Göteborgs Universitet och varade 60 till 120 min. Ursprungligen var alla intervjuer planerade som fokusgrupper, men vid ett flertal tillfällen valde deltagare att hoppa av med mycket kort varsel vilket gjorde att åtskilliga intervjuer var tvungna att ställas in. I två fall genomfördes dock intervjun trots att färre än tre respondenter deltog, både för att samla information från de deltagare som fanns tillgängliga, samt av respekt för deltagare som kom till de förbokade intervjutillfällena.

Fördelarna med fokusgruppsintervjuer är att metoden lämpar sig väl för att fånga intersubjektivitet och socialisationsprocesser. Gemensamma föreställningar och vad som ses givet i livsvärlden hos ett kollektiv synliggörs genom interaktionen mellan olika respondenter (Gamson 1992:192, MacFadyen et al 2003:493). Fokusgruppen kan därmed ses som en isolerad representation av våra vardagliga sociala interaktioner där mellanmänsklig påverkan är med och formar enskilda individers förhållningssätt. Därmed möjliggörs studiens huvudsakliga syfte att förstå respondenternas gemensamma meningsskapande och praktiker. Med det sagt finns det vissa svagheter och brister med fokusgruppsintervjun. Stort fokus på gemensamma föreställningar innebär att enskilda individers subjektiva upplevelser förminskas. Dock anser jag att inkluderandet av flera intervjumetoder delvis förebygger detta.

Vid rekryteringen till fokusgruppsintervjuerna var ambitionen att upprätthålla både homogenitet och heterogenitet i relation till gruppen unga vuxna. Dock är frågan gällande vikten av heterogena- och homogena grupper omdiskuterat och fördelarna bör snarare ses utifrån vad som är fördelaktigt utifrån den specifika studiens huvudsakliga syfte (McLafferty:189-190, Ryen 2004:78-81). Urvalet i denna studie består framförallt av studenter vid Göteborgs Universitet (humanistisk- och samhällsvetenskaplig fakultet), Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Skövde. Urvalet innefattar även en deltagare som genomgår eftergymnasialutbildning vid Tillskärarakademin i Göteborg samt en deltagare som är yrkesverksam utan högre utbildning. Målet var att inkludera fler unga vuxna som arbetar eller är arbetslösa men på grund av en allt för tidskrävande rekrytering valdes en mer specifik inriktning mot studenter. Urvalets könsfördelning är nio kvinnor och tre män.

Vid utformandet av fokusgrupperna har grupper om 3-6 respondenter i varje valts som eftersträvansvärt. Detta för att minimera risken att diskussionen begränsas samt att vissa respondenter inte får komma till tals. Just detta antal deltagare är något som lyfts fram vara det optimala i relation till ovan problematik (McLafferty 2004:189-190, Gamson 1992:193). På grund av bortfall under rekryteringen blev det dock inte fler än tre deltagare i varje fokusgrupp.

Under intervjuernas gång fick respondenterna fritt diskutera kring olika teman rörande krediter och kreditfinansiering. För att stimulera och upprätthålla diskussion har intervjuguiden bestått av frågor och illustrativt material indelat i olika teman¹. Det illustrativa materialet har bestått av visuella vinjetter och elicitering i form av reklam, internetsidor och videoklipp relaterade till krediter och kreditfinansierad konsumtion från kreditgivare och återförsäljare som erbjuder kreditbaserade finansiering. Reklamen och internetsidorna som använts har kommit från företag, fysiska- och nätbaserade butiker, inom detaljhandel, kreditbolag och banker som erbjuder krediter i form av större lån, snabba- och mindre krediter samt kreditkort. Videoklippen har varit i formen en informationsvideo: "Gilla din ekonomi" samt ett klipp från programmet "Lyx-Fällan". Fördelen med just vinjetter och elicitering är att det på ett effektivt sätt ramar in problematiker genom att konkret visualisera dem. De möjliggör även indirekt en styrd dialog där respondenterna tvingas förhålla sig till givna påståenden och problematiker. Reklam skapar i sin tur en naturlig utgångspunkt för frågor och diskussion utifrån begrepp som kan kopplas till respondenternas livsvärld (Aspers 2004:148, MacFadyen et al 2003). Inramning och visualisering möjliggör därmed olika former av reaktioner och förhållningssätt som kan vara svåra att uppnå med mer traditionella metoder (jmf Gamson 1992).

Det empiriska materialet bearbetades i tre steg; transkribering, kodning och analys. Transkriberingen gjordes verbatim, dock transkriberades inte tonläge eller kontextuella skeenden som pauser, gestikulerande eller liknande. Då syftet med studien är att undersöka och förstå meningsskapande och praktiker ansågs inte en mer etnometodologisk transkriberingsansats vara nödvändig eller fördelaktig.

Kodning och analys har inte skett skilt från varandra utan istället har kodning setts som en viktig del i att skapa en förståelse för det empiriska materialet. Med detta menas att en viktig aspekt av analysen bestått av kodning och att kodningen skett i flera omgångar genom vilket materialet analyserats och brutits ned i olika kategorier och teman. Detta möjliggör att teorin och empirin mer naturligt närmar sig varandra och ökar förståelsen av materialet (Aspers 2011:181).

Studien har utgått utifrån Vetenskapsrådets principer för god forskningssed (2011). Detta betyder att den följt reglerna gällande *sekretess*, *tystnadsplikt*, *anonymitet* och *konfidentialitet*. Deltagarna har varit informerade om studiens syfte samt att de när som helst under intervjuernas gång kan välja att avbryta deltagandet. Namnen på deltagarna i analysdelen är fiktiva för att upprätthålla anonymitet och det inspelade materialet har raderats efter att analysen genomförts.

¹ Dessa teman har berört: krediter i vardagen, vem det är som använder krediter, kreditfinansierad konsumtion, vem som är skuldsatt samt vad det innebär att ha en god ekonomi.

Tidigare forskning om kredit- och konsumtionssamhället

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning om kredit- och konsumtionssamhället i syfte att ge en kontext mot bakgrunden för tidigare forskning om unga och krediter. Forskningsfälten som här samlas under termerna ”kreditsamhället” och ”konsumtionssamhället” beskriver en övergripande strukturell och beteendemässig förändring inom ramen för den samtida samhällsutvecklingen. Det är dock sällan dessa två områden direkt relateras till varandra, vilket förefaller märkligt då de strukturellt har en direkt ömsesidig relation till varandra.

Ungas kreditpraktiker kan knappast förstås utan att relateras till de förändringar av kreditutbud och konsumtionskultur som lett fram till dagens situation.

Kreditsamhället

Innan den moderna marknad för krediter etablerades under andra halvan av 1800-talet och 1900-talets inledning tillhandahölls krediter och lån främst av privatpersoner utifrån muntliga- eller skriftliga avtal, så kallade *informella krediter* (Burton 2008:12f, Kronofogden 2008:8, SOU 2008:8, Carruthers & Airovich 2011:100f). De tidiga spar- och privatbankerna var relativt återhållsamma i fråga om vilka lån man gav och till vem. Kraven på säkerhet var hög fram till mitten av 1900-talet när blancolån, och konsumtionslån till hushållen blev allt vanligare förekommande (Burton 2008:68; Carruthers & Airovich 2010:85).

Likt internationellt skedde även i Sverige under slutet av 1900-talet en kraftig avreglering av finansmarknaden vilket lett till allt fler aktörer som tillhandahåller krediter (Kronofogden 2008:9f, SOU 2013:35-37). Sedan 80-talets början har de Svenska hushållens skuldbörda ökat explosionsartat sett i relation till disponibel inkomst vilket gjort att Svenska hushåll idag är bland de mest skuldsatta i Europa (Kronofogdemyndigheten.se SOU 2013: 37, 56-57). Den främsta expansionen av svenska hushålls låntagande skedde under 2000-talet och då framförallt i relation till bolånemarknadens expansion (SOU 2013:38). Detta var delvis resultatet av låga räntor samt att bostadsmarknaden allt mer gått från att främst bestå av hyresrätter till att nu framförallt utgöras av bostadsrätter vilket inneburit att köp av bostad kommit att bli alternativet före andra. Även lån relaterade till studier har på senare tid ökat (CSN.se).

Också den tekniska utvecklingen har påverkat marknaden för krediter och lån (Burton 2008:69). Kredit- och betalkortets intåg på marknaden för krediter har inneburit att konsumenters behov av kontanter blivit allt mindre. Krediter och kreditfinansiering är inte längre bundet till att förhandlas inför varje kommande köp utan kan genom kreditkortet avgöras på förhand. Konsumtionen kan således fortgå utan hinder och krediter finns alltid till hands. Branschen för kredit- och betalkorten har även den diversifierats och många återförsäljare och kreditinstitut tillhandahåller idag sina egna kort med olika grader av krediter. I och med detta har denna form av kredit gått från att vara något endast tillgängligt för somliga till att i vissa länder vara den vanligaste formen av konsumtionsfinansiering (Crauthers & Airovich 2010:108-109, Montgomerie 2007). I Sverige är kreditkortsanvändning inte lika vanlig som i andra länder vilket medfört att skulder kopplade till dessa inte har samma omfattning (ECDN 2012:150f, 478f). Dock pekar studier på att även betalkorten påverkar hur individen konsumerar. Att transaktionen har blivit mer osynlig, samt att fysiska kontanter inte längre är nödvändiga, har inneburit att individens upplevelser av försumbar budget ökat (Crauthers & Airovich 2010:85). I och med datorer, smartphones och läsplattor är konsumenten heller inte längre beroende av att besöka den som tillhandahåller krediter. Digitala tjänster har kommit att erbjudas av de flesta aktörer, även mer traditionella, och ger konsumenten en ständig tillgång till olika finansieringsmöjligheter.

En av de största förändringarna som den tekniska utvecklingen bidragit till gällande kreditmarknaden är möjligheten till *kreditutvärdering* (Burton 2008:50ff). Utifrån t.ex. inkomst och anställningsform, kan kreditgivare se vilka typer av krediter som kan erbjudas konsumenten. Därmed skapas en individuell utvärdering som avgör hur kreditstark den potentiella låntagaren är. Kreditutvärderingen har inneburit att marknaden för krediter och lån diversifierats utifrån vilka marknadssegment långgivaren väljer att vända sig till. De mer traditionella aktörerna tenderar fortfarande att främst vända sig till säkrare och ekonomiskt starkare grupper medan stor delar av de nyare aktörerna inriktat sig på mer kreditsvaga grupper i samhället (Langley 2008:176ff). Detta har inneburit en demokratisering av krediter, men också att riskerna ökat (ECDN 2012, Kronofogden 2014). Lånen riktade mot kreditsvaga grupper är ofta försedda med höga avgifter och räntor vilket innebär att avgifterna för dessa ofta kraftigt överstiger de som traditionella långgivare erbjuder.

Det är inte endast denna strukturell omvandling av kreditutbudet som gjort att krediter och kreditfinansiering blivit allt mer förekommande bland hushållen. Även diskurser och normer kring krediter har förändrats (Burton 2008:67). Forskning pekar på att det skett en normativ förskjutning gällande vad som är accepterat kreditanvändande. Från att förr främst vara ett sätt att finansiera nödvändig konsumtion inkluderas idag även finansieringen av så kallad lyxkonsumtion och kapital varor (Carruthers & Airovich 2010:97f; Petersson 2001:62-89; 175-179). Således är det de strukturella möjligheterna och den kulturella uppmuntran som tillsammans utgör vad som kallas för kreditsamhället.

Detta framväxande kreditsamhälle har haft stora konsekvenser på hushållens kreditpraktiker. Mellan 2000 och 2006 ökade konsumtionslånen kraftigt i Sverige, framförallt i och med introduktionen av snabb- och sms-lån (SOU 2013:38). Sedan en allt mer omfattande problematik med överskuldssatthet, framförallt hos yngre, har en viss återreglering skett i relation till dessa kreditprodukter. Snabba lån med höga avgifter och räntor är däremot fortfarande vanligt förekommande även om kraven på långgivarna skärpts (SOU 2013:38, 144). Effekten av denna återreglering är dock något osäker, på ena sidan har ungas skuldproblem relaterade till dessa former av lån minskat betydligt. Å andra sidan har antalet ärenden baserade på obetalda snabbblån återigen ökat (kronofogdemyndigheten.se). Vad som dock blivit följderna av allt mer omfattande avreglering och ökande marknad av krediter är att hushållens skulder ökat dramatiskt samt att överskuldssättning kommit att bli vanligare då hushållen i allt högre grad tenderar att spendera över sin reella budget (Carruthers & Airovich 2010:117, SOU 2013, ECDN 2012).

Konsumtionssamhället och dess sociala betydelse

Om det som är kreditsamhället utgör ena sidan av den kontext som beskrivs här, utgör "konsumtionssamhället" den andra. Det kanske mest grundläggande för begreppets betydelse är hur konsumtionen fått en allt mer central roll i dagens samhälle (Hjort 2004). Vi konsumerar idag mer än någonsin tidigare och sett till utvecklingstrenden på området lär detta fortgå (Konsumtionsrapporten 2014, Lury 2011:1ff). Dagens utbudet av tjänster och varor saknar motstycke ur ett historiskt perspektiv vilket är resultatet av en allt mer utbred massproduktion i kombination med en växande tjänstesektor. I Sverige har konsumtionen ökat sedan 1990-talet och bara sedan 2003 har ökningen skett med ca 24 % sett till hela befolkningen. Även om klass och socioekonomiska faktorer påverkar graden av konsumtion så har konsumtionen ökat inom alla samhällsgrupper (Konsumtionsrapporten 2014:22, Hjort, T. 2004). Ytterligare indikation på förändrade konsumtionsmönster är vad vi väljer att konsumerar. Hushållens utgifter för basala eller nödvändiga varor och tjänster har inte alls ökat i samma omfattning som den

gällande lyxkonsumtion och sällanköpsvaror (Konsumtionsrapporten 2014:21, Kronofogden 2008:19).

Vad vi väljer att konsumera har även kommit att bli en naturlig del i vårt identitetsskapande och för våra sociala relationer (Gianneschi 2012, Hjort 2004, Lindahl 2006). Varor och tjänster är inte längre endast objekt i fysisk bemärkelse utan har allt mer kommit att bli bärare av kulturella- och normativa värden som genom konsumtionen överförs på den som konsumerar (Bauman 2007, Cooper et al 2005, Gianneschi 2012, McCracken 1986). Producenterna tillhandahåller inte längre endast varor och tjänster. De skapar livsstilar och möjligheter för konsumenten, där det som konsumeras ligger i fokus för att kunna uppnå dessa. På detta sätt blir varumärket snarare än företagets produkter det huvudsakliga. Det som konsumeras är inte så mycket tinget som själva kulturen och den sociala betydelsen det är bärare av (jmf Klein 2010).

Det är dock inte endast själva konsumerandet som har stor betydelse för konsumtionens allt mer centrala roll idag. Detta gäller även hur vi ser på dess verkan ur ett globalt- och nationellt perspektiv. Konsumtionen tillskrivs ofta vara motorn i att bibehålla ett ekonomiskt välstånd och grundbulten i ekonomisk utveckling (Konsumtionsrapporten 2014:7). Att konsumera är inte bara att köpa varor och tjänster, det är även ett sätt att generera jobb och välfärdsstandard. Ju mer vi konsumerar desto mer välstånd genereras vilket leder till fler jobb och fler möjligheter att konsumera.

Krediter och konsumtion blir här något nära sammanflätat. Framväxten och det ökade användandet av krediter är starkt kopplat till en allt mer omfattande konsumtion. På detta sätt blir våra kredit- och konsumtionspraktiker ömsesidigt förstärkande och möjliggörande, liksom två sidor av samma mynt.

Krediter och konsumtion hos unga vuxna

Unga vuxnas kreditanvändande och konsumtion utmärker sig på flera sätt. I en rapport från Kronofogden med syfte att fokusera på unga i åldrarna 18 - 24 år² framkommer att unga tenderar att prioritera lyxkonsumtionen framför fasta utgifter (2008:39). Skälet menar man är att unga har ett stort behov av att uttrycka sig och skapa en social identitet och att detta delvis sker genom vad de väljer att konsumera. Samtidigt finns det en underliggande attityd av "måste-ha" när det gäller vad som är trendigt och det senaste. Detta i kombination med synen på den privata ekonomin och pengar som något som "ordnar sig" gör att unga ofta har en bristfällig och naiv bild av sin reella ekonomiska situation (2008:56ff, SOU 2013:210).

I studier från USA framkommer en mer balanserad bild av ungas förhållande till krediter som visar att lån och kreditfinansiering ofta ses som något möjliggörande och verktyg för framtida investering (Dwyer et al 2011; 2013). Framförallt lån tagna för studier uppfattas som positiva krediter, men även mindre kreditköp som kläder och datorer ses positiva om de anses öka möjligheterna för framtida inkomst. Forskning visar även på att socioekonomiska faktorer spelar roll för ungas kredit- och konsumtionspraktiker (Dwyer et al 2011; 2013, Gianneschi 2012). Framförallt är det i lägre socioekonomiska skikten som detta skuldsättande ses som en investering. Individer ifrån medelklasshushåll tenderade framförallt att se studielån som något positivt medan övrig konsumtion inte anses vara ett positivt skuldsättande. Hos individer ur

² Kronofogden påpekar dock att urvalsavgränsningen inte varit stringent genom hela studien utan att det även förekommit yngre deltagare i vissa delar av det underliggande materialet. Urvalets utbildningsnivå framgår heller inte i någon större utsträckning.

högre samhällsskick finns det inte någon positiv syn alls, vare sig gällande lån till studier eller konsumtion. Denna tydlig skillnad utifrån socioekonomiskfaktor menar forskarna kan förklaras av normer inom de specifika grupperna samt hur individen ser på sin nuvarande situation. Individer från hushåll med sämre ekonomi eller låg utbildning ser låntagande som möjligheter till klassresa. För medelklassen blir det snarare ett sätt att upprätthålla normer om vikten med vidare studier. Att positiva uppfattningar gällande krediter var svagast bland de ekonomiskt starkaste grupperna kan möjligen tydas som att monetärt kapital redan finns vilket gör att behovet av lån för att kunna uppnå det individen vill inte är lika relevant.

Även ålder och kön spelar roll för hur individen ser på lån och krediter som en form av investering (Dwyer et al 2011; 2013). Det är framförallt yngre och kvinnor som är positivt inställda till att ta lån i syfte av framtida investering. Gällande ålder menar forskarna att detta kan härledas till att äldre oftast är färdiga med sina studier och påbörjat avbetalningen av sin skuld vilket gör att den upplevs mer betungande. Samtidigt pekar forskare på att en segregerad arbetsmarknad och lägre löneutvecklingen i kvinnodominerade yrken troligen medför att kvinnor är mer positivt inställda till studielån.

Teoretiska perspektiv

Mot bakgrunden av tidigare forskning presenteras här de teoretiska utgångspunkter som denna studie tar avstamp i. Likt tidigare forskning hämtas dessa både från forskning om krediter och konsumtion.

Finansialisering och det finansiella subjektet

Finansialisering åsyftar hur finansmarknadens framväxt och inkorporering i olika sfärer kommit att få betydande institutionell- och strukturell betydelse för politiska- och ekonomiska skeenden och praktiker (Ingham 2008:146,169). I sin artikel pekar Zwan (2014) på tre områden där finansialisering påverkat dagens samhälle: finansers betydelse för ackumulation av monetärt värde i de industrialiserade ekonomierna och den globala ekonomin, finansers betydelse för moderna företags praktiker och meningsskapande, samt finansialiseringen av det vardagliga livet. Finansialisering ses som en både strukturell och diskursiv omvandling som påverkat samhället på samtliga nivåer. Utan att gå vidare in på de två först nämnda områdena för hur finansialiseringen kan ses påverka kan det vara på sin plats att påpeka att det framförallt är dessa som är vanligt förekommande när man inom forskning talar om finansialisering. Dock har det tredje området kommit att få en allt större betydelse för dagens forskning gällande vårt ekonomiska handlande och är av relevans för denna studie.

Teorier om finansialisering av det vardagliga livet hänvisar till hur diskurser och normer främst förknippade med finansvärlden kommit att kolonisera individers vardagliga liv och livsvärld. Finansier är inte längre något som endast rör finansmarknaden utan även något som präglar människors finansiella- identiteter och praktiker (Langley 2008, Martin 2002). Den enskilde socialiseras till att förhålla sig till sig själv i former av entreprenörskap och att själv ta ansvaret över sitt liv. Individen blir här till ett finansiellt subjekt som på ett planerande sätt hela tiden måste förhålla sig till möjliga framtida investeringspotential och mervärdesskapande. Denna socialisation sker bland annat genom att aktörer som staten och tillhandahållare av krediter figurerar som fostrande agenter vilka lär individen att vara ett fungerande finansiellt subjekt och samtidigt verka självdisciplinerade i relation till sina kredit- och konsumtionspraktiker. Genom att presentera och marknadsföra krediter generellt, samt mot olika grupper, skapas diskurser för hur krediter främst bör nyttjas (Husz 2015, Langley 2008:105f, 203f, Zwan 2014:111f). Även finansiellt risktagande har kommit att bli allt mer normaliserat. För att kunna

göra de rätta finansiella valen och därmed ta ansvar för sitt liv krävs det av individen att bli medveten om vilka finansiella risker som är normativt riktiga att utsätta sig för (Langley 2008, Martin 2002, Zwan 2014).

Finansiella normer är även påtagligt när det kommer till individens sparande och konsumtion (Langley 2008, Martin 2002). För att ett sparande skall ses fördelaktigt bör pengar förvaltas och ges möjlighet att generera ett högre värde. För att detta skall vara möjligt måste hushållens monetära medel spenderas. Genom exempelvis köp av bostad eller pensionssparande har sparandet kommit att bli en naturlig del av den övriga konsumtionen. Vi konsumerar för att generera ökat värde och för att skapa en trygghet både nu och senare i våra liv (Jfr Langley 2008, Martin 2002, Zwan 2014). Det är dock inte endast pengar vi har som är en del i hur vi finansierar detta. För de flesta är det nödvändigt att ta lån för att kunna finansiera bostadsköpet vilket medfört att krediter normaliserats som en naturlig del i ett aktivt sparande och ansvarsfullt investering. Även övriga konsumtion har allt mer kommit att finansieras via krediter (Montgomerie 2007). Rådande konsumtionsnormer samt en framväxande social oro för vad vi behöver har skapat incitament för att skuldsätta sig (2007:19). Kreditfinansieringen blir därmed ett medel för hushållen att upprätthålla normativt riktiga konsumtionspraktiker och krediten som en upplevd grundläggande finansiell plattform är därmed avgörande för hur subjektet kommit att bli ett allt mer finansiellt subjekt (2007:21). Genom att i allt större omfattning basera vår konsumtion, samt framtida investering, på krediter tvingas individen förhålla sig till något som ofta ligger utanför dess direkta kontroll och påverkan.

Konsumism, konsumerande subjekt och den förtärande passionen

Som vi sett är konsumtion betydande för finansialiseringen av vardagslivet och hur individen ska att kunna leva upp till normer gällande att vara ett ansvarstagande finansiellt subjekt. Med anledning av detta är det även av vikt att se till teorier kring konsumtionens betydelse för dagens samhälle.

Enligt Bauman är det som skiljer dagens konsumtion från tidigare former att ackumulerandet av ting inte längre är det centrala. Det är snarare i konsumtionen i sig, och det faktum att objektet konsumeras, förbrukas och sedermera förkastas, som är motorn i dagens konsumtion (jfr Bauman 2007). Att fastna för ett enskilt objekt och inte förstå dess förbrukade tillstånd motsäger rådande konsumtions- kultur och logik (2007:98). Konsumtionen har därmed övergått till att bli konsumtion för konsumtionens skull, en *konsumism*. Inom ramen för konsumismen blir konsumtionen som praktik själva syftet; så fort något har konsumerats fortsätter vi att konsumera och tingens materiella värde går därmed delvis förlorat. Fram växer en form av konsumistisk livsstil där drömmen om nästa köp aldrig är frånvarande och utan ständigt sporras och förstärks av företagens marknadsföring (2007:25ff).

Just detta med att vi inte nöjer oss är även något som Sennet (2007) lyfter fram då han talar om *den förtärande passionen* och hur individen ständigt utsätts för påtryckningar att fortsätta konsumera. Det finns alltid något mer att köpa samt uppleva och konsumtionsmättnad är något som måste förhindras. Även här blir konsumerandet en form av rörelse, en horisont som ständigt förflyttas längre bort samtidigt som den utlovar förverkligande och ett lyckligare liv (2007:114).

Att fysiska ägande inte längre är konsumtionens huvudsakliga syfte betyder dock inte att objektet förlorat betydelse för det konsumerande subjektet. Där materiellt värdet gått förlorat har andra värden fått ökad betydelse. Status erhålls genom konsumtionen och att alltid

konsumera det rätta. Att konsumera blir ett sätt att investera i sig själv och skapa mervärde och kapital bortom objektet. Investerande kan här liknas vid att individen genom sina konsumtionspraktiker skapar ett individuellt varumärke för att hålla sig konkurrenskraftiga på en ständigt förändrande och krävande marknad (Bauman 2007:83, 100, 110-112). Krav på individuell investering har även kommit att bli en del av vår vardag, exempelvis i att finna en partner eller att passa in ett socialt sammanhang. Genom detta fokus på investering och individuellt varumärkesskapande blir vi inte bara konsumerande subjekt, vi blir även objekt för andras konsumtion (Ibid:56-58). Skiljelinjen mellan konsument och objekt blir därmed något fragmenterat och suddigt. I detta dualistiska förhållande är individen inte längre ett subjekt i traditionell mening, frångått objektets manifestering av attribut och skapade egenskaper. Individen måste även lyfta fram attribut likt objekten den själv konsumerar, det som är åtråvärt och det som alla vill ha. Vare sig individen är i form av konsumerande subjekt eller objekt för konsumtion är det yppersta att framstå som det mest attraktiva för andra konsumerande subjekt. Individuella resurser bortom det materiella är även något Bourdieu talar om i relation till olika former av kapital. Kulturellt- och socialt kapital har betydelse för hur individen positioneras i samhället, och varierar likt materiellt- och monetärt kapital beroende av samhällsskikt. Till skillnad från Baumans mer temporära kapitals former är dessa dock mer bestående (Bourdieu 2005:2).

Som tidigare lyfts fram utgör konsumtionen en viktig del i finansialiseringen av vardagslivet. Dock visar ovan teoretiska översikt på hur perspektiven även spretar åt olika håll; att vara ett ansvarstagande finansiellt subjekt är sällan förenligt med att vara ett konsumtiskt subjekt. Individen balanserar således sina kredit- och konsumtionspraktiker mellan å ena sidan konsumtionskultur, där kreditutbud möjliggör att tillfredsställa begär och kortsiktigt investering i tillfällig status. Och å andra sidan en uppmuntran till ansvarsfullt kredittagande och att investera långsiktigt med sikte på mervärde. Denna balansgång är något som kommer framgå med klarhet av nedanstående empiriska analys av ungas kredit- förståelse och praktiker.

Unga vuxna och krediter

Mot bakgrund av ovanstående teorier presenteras här de empiriska analyserna av intervjuerna. Först redogörs för respondenternas syn på krediter, vilka det är som använder krediter och i vilket syfte detta görs. Slutligen redogörs även för hur deltagarna ser och förhåller sig till de som tillhandahåller krediter.

Krediters olika former

Vad som innefattas i begreppet krediter är inte självklart då respondenterna talar om olika kreditformer. Framförallt skiljer sig lån från andra typer av krediter genom att upplevas var möjliggörande och fylla nödvändiga behov. Lån till studier eller köp av bostad ses som något positivt och i syfte att skapa mervärde:

Jag tror i alla fall att jag mentalt skiljer på krediter och på lån. Ett lån kan vara ok så länge det är planerat, att man veta att man investerar i någonting. Då kan jag ändå tycka ”ok jag tar studielån men jag investerar i en bra utbildning som kommer generera ett bra jobb och en trygg framtid för mig”. Eller jag köper en bostad och den kommer att öka i värde. **(Elinor 26 Fokusgrupp 2)**

Investeringspotential och mervärde är centralt då unga talar om vad som kan betecknas vara en kredit. Låntagande blir inte främst en kredit utan ett normaliserat sätt att förhålla sig till en upplevd investeringspotential eller ett medel för individuellt entreprenörskapande. Genom lånet skapas trygghet och möjligheten att forma sitt liv (jmf Langley 2008). Att lånets främsta syfte är möjliggörande och mervärdesskapande blir extra tydligt då respondenterna talar om

människor i deras närhet. Deras lån har inte tagits för att konsumera prylar utan i syfte av utbildning och självförverkligande, eller som ett sätt att skapa framtida monetär avkastning eller sparande:

(...) när mina föräldrar valde att köpa en lägenhet när jag valde att flytta hit liksom, det gör ju de för att det är en investering. Det är ju inte framförallt för att, jag skulle ju lika gärna kunna hyra en som så, utan det är ju för att de skall kunna tjäna en hacka, som du säger, om de säljer vidare den sen.

(Lisa 20 Fokusgrupp 1)

Respondenterna var överens om att studieskulden i grund och botten är en väl avvägd framtida investering, men trots detta är det ingen självklarhet att ta studielån. Framtida skulder är något som flera respondenter upplever vara oroande. Att undvika lån blir här ett sätt att visa att man tar ansvar och ”klarar sig själv” även om det är tufft:

Jag har jobbat, slitit häcken av mig för att slippa ta studielån. **(Sofie 22 Fokusgrupp 3)**

Trots att det finns en viss skepsis mot skulder var dock även de mest motståndskraftiga i slutändan positivt inställda till lån för att möjliggöra det man vill i livet. En av deltagarna som från början varit negativ till att låna uttrycker att det skulle vara något denne ändå kunde tänka sig senare i livet:

[Kan tänka mig ta lån] för att bygga ett hus, när jag blir pensionär eller när jag blir äldre, eftersom jag ska bli arkitekt, så när jag ska bygga mitt drömhus, då kan jag tänka, då ska jag ta lån. Men det är mest en såhär dröm liksom. Men om drömmen är kvar så är det klart att jag kommer att komma dit någon gång såhär och göra det. **(Johan 19 Fokusgrupp 2)**

Här blir det än en gång tydligt med lånets syfte som möjliggörande och mervärdesskapande. Dock skall detta inte vara något kortsiktig eller i stunden. Lån är inte för att konsumera i nuet eller att tillfredsställa plötsliga behov. Det är till för att skapa bestående värde under livets gång.

”Lån” tenderar därmed vara något som respondenterna är positivt inställda till, även om skuldsättandet anses negativt. Dock gäller inte detta alla lån; vem långivaren är samt i vilket syfte lånet tagits är avgörande för hur de förhåller sig till krediten. Ändå är det märkbart hur talet om ”lån” skiljer sig från talet som ”krediter”. När krediter kommer på tal blir deltagarna genast skeptiska och poängterar vikten av att ha råd innan man konsumerar. Dock är inte synen på krediter helt problemfri. Vissa konsumtionskrediter upplever respondenterna viss ambivalens inför; då framförallt i förhållande till mobilabonnemang och att handla på faktura. I förhållande till mobilabonnemang är deltagarna heller inte säkra på om detta kan ses vara en kredit:

Jag vet ju inte heller vad som definierar just krediter på det sättet (...) men på ett sätt betalar du det ju i efterhand det du har spenderat, så på ett sett kanske. **(Lisa 20 Fokusgrupp 1)**

Betalning via faktura anses av många vara både positivt och nödvändigt i och med den allt ökade handeln på nätet. Fakturan blir här en form av trygghet i att faktiskt få det man betalat för samt att det är vad som utlovats:

Det tror jag det var på [återförsäljare] när jag köpte någonting och jag tog det på faktura istället för att betala direkt för att jag visste, för jag hade köpt någonting på [annan återförsäljare] innan, en tavla och jag betalade den direkt. Men då tog det fyra månader innan jag fick pengarna tillbaka fast jag skickade tillbaka tavlan. För den var verkligen inte som på bilden. **(Anna 23 Fokusgrupp 2)**

Möjlighet att skjuta lite på kostnaden är även något som flera deltagare påpekar vara positivt med en fakturabetalning. Upplevelsen av att det ”varit skönt att slippa den här kostnaden just precis nu” är något som är återkommande under samtliga intervjuer.

På frågan ifall deltagarna skulle kunna tänka sig att betala en vara på avbetalning är de flesta negativt inställda och menar att de hellre skulle spara ihop och köpa varan när de har råd. Delbetalning är något som främst förknippas med lyxkonsumtion i syfte att erhålla status:

Att man ska uppdatera, att man ska hålla en viss status, att man ska hänga med i samhället.
(Kerstin 24 Fokusgrupp 3)

Flera respondenter lyfter även fram det som problematiskt att det blivit allt vanligare med delbetalning. Att möjligheten nu även finns för kläder, mat och bussbiljetter anser respondenterna vara konstigt och poänglöst ur ett konsument perspektiv. Enda gången som det kan ses vara positivt är i relation till bussbiljetten utifall ”man glömt dosan hemma”, som en av respondenterna uttrycker det. Dock är de flesta ense om att delbetalning generellt sett leder till att många mindre utgifter snabbt växer till en stor börda, något kredittagaren lätt förlorar kontrollen över.

Risken är ju om man går [på] för många såna deals (...) då har man helt plötsligt hur mycket avbetalningar som helst i månaden och då har man ju inte råd. **(Elinor 26 Fokusgrupp 2)**

Däremot finns det tillfällen när även delbetalning anses vara rättfärdigat. Om det som finansieras upplevs vara nödvändigt för att kunna genomföra studierna kunde flera deltagare tänka sig att dela upp kostnaden. En av deltagarna talar om hur denne finansierar köpet av programvara genom avbetalning. Programvaran krävs för dennes utbildning och var på grund av bristande monetära medel tvungen att finansiera via avbetalning. Dock upplevs inte detta som något negativt då programvaran även kan användas för kommersiellt bruk och därmed upplevs betala för sig självt:

[Programvaran] kostar ju annars 10 000 kronor att betala direkt och som student har jag inte råd. Och jag vill inte ta ett lån på det, och nu är det första gången. De har ju även massa studentrabatt på [programvaran], så nu betalar jag 200kr/mån för alla programmen vilket är jättebra för mig och jag får använda alla i kommersiellt syfte vilket jag gör så jag får ju tillbaka pengar där när jag säljer saker till klienter och så. **(Niklas 19 Intervju 1)**

Som vi sett gör respondenterna skillnad mellan olika krediter utifrån vad de upplever vara dess användningssyfte. Utifrån detta uppfattas även vissa krediter som positiva och andra som negativa. Vad som verkar avgörande för denna uppdelning är hur väl kreditens upplevda syfte förknippas med begrepp som investering, mervärde och möjliggörande.

Krediters normativa sida

I respondenternas tal om krediters olika former framkommer hur krediter blir starkt förknippade med olika normer gällande vad som är riktiga kredit- och konsumtionspraktiker. Att subjektet är införstådd i detta blir därmed avgörande för att kunna göra korrekta finansiella beslut och nyttja krediter på ett, för respondenterna, ansvarsfullt sätt. Detta blir tydligt då deltagarna hänvisar till kreditfinansiering av vardaglig konsumtion som problematiskt. Att ta krediter i syfte att finansiera materiella ting blir som en respondent uttrycker det ”att kasta pengarna i sjön”. Det är vad som genereras utöver det materiella som är avgörande för om krediten anses vara befogad. Något som framkommer tydligt i talet om studieskulder och varför studielånet ses vara mer positivt än andra krediter:

(...) jag måste ju ta ett lån för att kunna uppnå det jag vill göra sen. Jag vill inte jobba i butik hela livet för att nå dit jag vill bara för att jag är 60 och fortfarande betalar av det här lånet. **(Hanna 21 Intervju 2)**

Här framkommer möjligheten att få göra det man vill och hur lånet blir ett medel för investering i det egna jaget. Mervärdet måste däremot inte vara i form av ökad ekonomisk standard eller framtida karriär. Möjligheten till självförverkligande är minst lika viktigt:

(...) som bibliotekarie så tjänar man aldrig på sin investering rent ekonomiskt för man måste betala tillbaka hela tiden och man har inte ett så stort löneyft under karriären. Men samtidigt så arbetar man med något man tycker är roligt, något som man kanske inte kan om man jobbar i butik eller sådär, såvida man inte tycker om det såklart. Men rent ekonomiskt behöver det inte vara en investering, vilket jag tycker är intressant. **(Li 23 Intervju 2)**

Mervärde och investering är ständigt återkommande i talet om krediter och kreditanvändande, något respondenterna är överens om vara syftet med att belåna sig. Dock är det inte alltid lätt att avgöra vad som är en investering och ett mervärde. Vad som är ansvarsfullt kreditanvändande blir ibland problematiskt att förhålla sig till hos deltagarna, framförallt i relation till viss konsumtion. Att finansiera en bil ses av vissa som negativt då ”en bil sjunker i värde med tiden”. Å andra sidan kan en bil även generera värde, eller som Erik 24 (Fokusgrupp 1) uttrycker det; ”Ja fast en bil kan ju betala sig självt, en bil kan ju betyda att du får det där jobbet som du inte hade fått [annars]”. Finansieringen av konsumtionen kan alltså vara berättigad om syftet upplevs behovsgrundat. Skuldsättandet och konsumtionen ses då som en förutsättning eller möjlighet till framtida investeringen (jmf Langley 2008, Martin 2002, Zwan 2014).

De normer krediten är bärare av är även förknippade med de som använder dem. En av deltagarna påpekar detta utifrån vem som skaffar och använder kreditkort istället för betalkort:

Ja det känns som skaffar man... har man ett kreditkort så vill man göra spontanköp på resor och sådär. **(Hanna 21 Intervju 2)**

Det är inte vem som helst som använder ett kreditkort. Det är de som är oansvariga, spontana och som har ett starkt konsumtionsbehov. Krediten blir därmed möjliggörande för detta negativa beteende. Dock framkommer än en gång det dubbla förhållningssättet som så ofta förekommer när respondenterna talar om krediter, samt hur normer kring praktiker och syfte påverkar synen på en viss kredit. Då respondenterna ena stunden talar om krediter som något negativt, så talar de i nästa om krediter i form av trygghet eller möjliggörande. I fallet kreditkort blir detta tydligt då respondenterna talar om kreditkort som något du ”lägger i byrålådan”. Syftet är inte att krediten skall brukas, den skall utgöra en form av säkerhet vid ekonomiska problem. Genom normer och värderingar kring ”korrekt” finansiellt handlande omformas syftet med kreditkortet. Kreditkortet blir inte längre bärare av negativa värden utan ett sätt att investera i ekonomisk trygghet. Respondenternas ambivalenta förhållningssätt till krediter visar sig även i talet om mobilabonnemang. Här upplevs inte kostnaden som något som bara försvinner, utan som en tjänst som genererar ett värde genom förbrukning:

Att ha ett mobilabonnemang kostar inte mig i sig, själva ”ha-andet” menar jag, att ha en kredit kostar mig pengar varje månad bara för att jag har krediten. Medan mobilabonnemanget betalar jag och använder den summan, det är bara en fast månadskostnad som hyra eller vad som helst liksom. **(Elinor 26 Fokusgrupp 2)**

Detta gäller dock inte mobilen då den ses vara något som förlorar värde över tid, och därför inte är legitim att finansieras via krediter.

Om vi här framförallt fokuserat på vilka det är som förstår hur krediter bör nyttjas och vad som är dess potential, ska vi nu se till de som respondenterna menar inte förstår hur krediter bör brukas. De som utgör motsatsen till att vara ett positivt finansiellt subjekt.

Kreditmissbrukarna

Om de som tar studiemedel eller bostadslån beskrivs utifrån positiva ordalag i sitt finansiella handlande gäller motsatsen när respondenterna talar om vilka det är som brukar krediter på ett för dem inkorrekt sätt. Dessa individer beskrivs utifrån negativa karaktärsdrag och tillkortakommanden i form av spontanitet, stort konsumtionsbehov och att vara oansvariga. De har brist på konsekvenstänkande och tenderar ett irrationellt beteende vars följder de inte har reflekterat över:

(...) folk som inte har så bra koll på ekonomin, de kanske bara köper utan att tänka efter. Och sen så bara ”Oj, jag har ju inte råd med detta här”. **(Li 23 Intervju 2)**

Krediter blir för dessa en naturlig del av den egna budgeten, något som finns där för att nyttjas då pengarna tagit slut. Krediter blir även en möjlighet att upprätthålla konsumtion eller ett sätt att tillfredsställa konsumtionsmässiga nycker:

Sen är det nog ganska enkelt att hamna i det här lyxlivet och tänka att nu har jag lånat 100 000 och nästa månad kommer jag få in det här och så börjar man leva lyxigt för att man tänker att man ska betala igen det nästa månad så att du ligger kvar i den här lyx-bubblan och fortsätter att leva lite så överflödigt eller hur man nu ska säga. Det är ju väldigt lätt att hamna i rutin typ, tänker jag. **(Lisa 20 Fokusgrupp 1)**

Den som använder krediter för att finansiera sin konsumtion riskerar enligt respondenterna att hamna i en ond spiral där krediten blir en förutsättning för fortsatt konsumtion och ett förljuget ekonomiskt normaltillstånd. Det är i detta vardagliga konsumtionsbeteende som brist på tålmod och ansvarstagande blir tydlig. Erik 24 (Fokusgrupp 1) beskriver detta genom att hänvisa till hur viljan av att ”ha nu” blir så stort att det goda omdömet förbises: ”Så de vill köpa den här grejen nu och inte vänta tills nästa månad eller nästa lön eller nästa tre månader för att kunna betala den”. Krediten är då inte endast problematisk i och med att den ses leda till okontrollerad och negativ konsumtion. Den ses även som ett beroende:

Jag har en vän som tar sms-lån hela tiden och det är jättehög ränta och det är jätteonödigt; ”Du kan väl vänta tills nästa månad med att köpa väskan” men ”Nej jag måste ha den nu liksom”... Så krediter känns mer som ett beroende... att man väljer att ta det.” **(Anna 23 Fokusgrupp 2)**

Har krediter väl börjat användas för att konsumera, menar respondenten att det finns stor risk att det blir en vana. Den som är spontan eller har ett överdrivet konsumtionsbehov anpassar således sina ekonomiska förutsättningar utifrån vad denne önskar konsumera och inte vad som är brukligt eller möjligt utifrån individens ekonomi. Just detta återkommande nyttjande av krediter är något som en av respondenterna liknar vid andra former av beroenden:

Som rökare också ”nu har jag gjort det en gång så nu kan jag göra det flera gånger”. Men den som inte gjort det den håller på det. Så det tror jag kan vara ett problem hos många. **(Kerstin 24 Fokusgrupp 3)**

I den kreditmissbrukandes värld finns det inte någon anledning att spara tills denne har råd. Att inte ”stanna upp” och tänka efter är något flera respondenter påtalar vara karaktäristiskt för de som missbrukar krediter.

Enligt respondenterna har även de med specifika intressen risk att anamma ett negativt kreditanvändande. Likt spontanitet och överdrivet konsumtionsbehov leder intresset lätt till ”ha

begär” som kan vara svårt att motstå. Även om det innebär att personen binder sig att betala under väldigt lång tid:

Och är man intresserad av teknologi så... de kanske ska visa den nya Samsung-plattan och man ”Å va häftig platta! Vilka häftiga specs å grejer!” Å då blir man ju taggad, och så inbillar man sig att man behöver den. **(Niklas 19 Intervju 1)**

Den som har ett stort teknikintresse kan enligt respondenterna dras in i en konsumtionshets där omdömet lätt går förlorat. Konsumtionen blir då inte bara att köpa det nyaste utan även möjligheten att vara ”där när det händer” och en del i ett större sammanhang. Samtidigt är det något respondenterna menar fattas de som har ett överdrivet konsumtionsbehov. Att finna glädje i att köpa det man länge velat ha är inget fel i sig men bör inte vara navet i att uppleva lycka. Lycka genom konsumtion visar på en problematisk livssyn och de som missbrukar krediter tillskrivs här negativa aspekter som att få ”kärlek genom materiella ting” eller ”lycka genom prylar”. Denna livssyn är något dessa individer har med sig från barndomen genom att föräldrarna inte förmedlat de rätta värderingarna:

Det är väl det om man är uppväxt i en familj med prylar. Att man får kärlek genom prylar eller belöning genom prylar. Det är bara den reflektionen jag fick nu, att där kanske det hänger kvar och är varför de får framtida problem med ekonomin. Det de lever på är prylar. **(Kerstin 24 Fokusgrupp 3)**

Som framgår är det inte endast praktikerna som skiljer ett negativt finansiellt handlande från ett positivt. Även drivkraften bakom praktikerna och hur individen är uppfostrad spelar roll. Det finns dock ännu en grupp som respondenterna menar riskera att hamna i ett negativt kreditanvändande, och som skiljer sig från de som anses missbruka krediter; de utsatta.

De utsatta

Att negativa attribut och egenskaper tillskrivs de som anses ha negativa kreditpraktiker är inte alltid fallet vilket blir tydligt då respondenterna talar om de som ses vara ”utsatta”. Till skillnad från de som missbrukar krediter tillskrivs inte denna grupp ”ha-begär” eller okunskap som orsak till sitt oförmånliga kreditanvändande. Krediten nyttjas snarare i syfte av att motverka sociala stigma eller former av utsatthet, som Niklas 19 (Intervju 1) uttrycker det: ”[krediter] är alternativ, det är någon sorts förhoppning”. I fallet med de utsatta blir deras kreditanvändande en form av möjliggörande och ett sätt att skapa mervärde i form av socialt- och kulturellt kapital:

Ja, precis om man haft det så jobbigt och känner ”nu vill jag ha det bra” så tänker man nog inte på konsekvenserna utan då tänker man bara ”Jag vill ha hus för jag har inte bött i hus innan utan växt upp i sunkiga lägenheter”. Så då tar man det fast man inte har råd att betala av det. Men det är bara för att känna att man gör något bra för sig själv och så. **(Anna 23 Fokusgrupp 2)**

Just det att inte ha eller kunna göra som alla andra är något flera respondenter påpekar när de talar om utsattas negativa konsumtions- och kreditpraktiker. Samhället ställer krav på individen som den inte alltid har möjlighet att leva upp till:

Det finns så mycket samhällsförväntningar idag, eller så att man ska ha ett fint hus, ett fint renoverat hus, så ska man skämma bort sina barn och så resa till andra länder och så ska man gör det ena med det tredje liksom. Å då kostar ju det pengar och så kanske det sticker iväg. Inkomster som man kanske inte har men man vill ju göra allt det där. Vill tillhöra en annan samhällsklass kanske. Och det funkar ju, bara att ta lån!” **(Sandra 25 Fokusgrupp 1)**

Krediter blir enligt respondenten en möjlighet för den utsatta att dämpa oron över att inte leva upp till sociala förväntningar (jmf Montgomerie 2007) och sätt att konsumera sig till ökat socialt värde. Här återkommer det meningsskapande kring krediter i form av investering, mervärde och möjliggörande som respondenterna talar om när de beskriver positiva kreditpraktiker. Problemet med de utsattas kreditpraktiker är, enligt respondenterna, att investeringen är en illusion, en falsk förhoppning om att kunna förändra individens rådande sociala- och ekonomiska situation.

Även här finns två sidor av samma mynt. Å ena sidan påtalar respondenterna det icke reella mervärdet och investeringspotentialen i ovan bruk av krediter. Å andra sidan beskrivs hur krediter kan vara något positivt och demokratiserande för de som är ekonomiskt utsatta:

Jag tänker mycket på klass och sånt där också, att det ger en möjlighet att minska skillnaderna mellan, skillnaderna i samhället liksom rent ekonomiskt och vilka möjligheter man har. Har jag bara råd att bo i värsta "sunklyan" någonstans för att mina föräldrar inte hade så mycket pengar, och då har inte heller jag några. Eller jag har också en jättebra affärsidé men jag har inte något kapital för att göra det för jag är inte rik. Men då kan man ändå få göra det, eller få ett hyffsat snyggt hem, köpa en bil eller vad det nu är för någonting. Köpa sig en liten bostad ändå liksom, så av den anledningen kan jag tycka att det är bra. Det skapar jämnare möjligheter för gemene man liksom. **(Elinor 26 Fokusgrupp 2)**

En annan typ av utsatta är de med dåligt självförtroende, de som inte klarar att stå upp för sig själva eller känner behov av att passa in. Dessa använder konsumtionen som ett sätt att vara någon och en del av ett socialt sammanhang:

Och har man väldigt dålig självkänsla också så vill man kanske, man [vill] passa in i det där gänget som kanske går runt i de där märkeskläderna och så då blir det lite dyrare att köpa kläder. **(Sofie 22 Fokusgrupp 3)**

Respondenten beskriver hur gruppptryck och den individuella utsattheten kan bli så påtaglig att den enskilde upplever det tvunget att på något sätt täcka över upplevda brister och tillkortakommanden. Krediten blir här en möjlighet att köpa sig till ett "bättre" jag och någon som blir accepterad.

Den, enligt respondenterna, sista typen av utsatta är de olyckliga. Dessa individer kan lätt misstas för dem som har ett överdrivet konsumtionsbehov och som söker lycka i materiella ting. Visserligen gäller det sistnämnda även de olyckliga, skillnaden är att respondenterna finner en stor empati och förståelse till varför dessa individer handlar som de gör:

Jag ser det också såhär att det är olyckliga människor som inte har det helt stabilt och försöker fylla upp med något, och det gör man genom att handla och att ta lån. Att liksom gå över den där gränsen, att det är ok att ta det här lånet, och sen "ok, men bara lite till, och lite till" det är så enkelt. **(Kerstin 24 Fokusgrupp 3)**

Där den som konsumerade i syfte av materiellt välstånd sågs som girig och materialistisk ses de olyckliga som offer i det sociala livets utkanter. Deltagarna beskriver hur dessa människor bär på en inneboende sorg och ensamhet. Där de i bristen på mänsklig närhet och sociala nätverk tvingas finna lycka och mening i materiella ting och konsumtion. Konsumtionen handlar därmed inte om att äga det senaste eller att köpa det man allra helst vill ha. Det handlar snarare om att köpa sig lycka och tröst i ett försök att genom konsumtion kompensera för ett bristande socialt liv.

Marknadsaktörerna och Staten

Respondenterna har hittills talat om olika former av krediter, i vilket syfte de bör användas samt vilka som använder dem. Dock finns det ytterligare en aspekt som är av vikt, den om hur unga förhåller sig till kreditgivarna.

När deltagarna talar om kreditgivarna gör de det i former av vilka finansiella- normer och praktiker de upplevs förespråka och förmedla. Här växer bilden av positiva och negativa aktörer fram, där den första utgörs av traditionella aktörer som banker och staten i form av CSN, medan den senare utgörs av nyare aktörer som tillhandahåller olika former av konsumtionskrediter och snabblån.

Något respondenterna lägger stor vikt vid i synen på huruvida en aktör kan ses vara bärare av positiva eller negativa normer är ifall aktören upplevs varit en del av deras uppväxt. Just det att aktörerna ses vara en naturlig del av respondenternas liv och därmed en trygg finansiell förvaltare är många gånger avgörande för hur respondenterna förhåller sig till en kreditgivare:

[traditionell bank]... de känns ju mer för att man har växt upp med dem... eller ja såhär växt upp med dem. Ja vi alla har väl någon bank här och där som är någon utav dem. Det är ju sällan att man har en bank som är "latjolajban" jag vet inte vad. **(Anna 23 Fokusgrupp 2)**

Detta familjära skiljer de positiva aktörerna från de negativa. De senare upplevs som något nytt och främmande som inte inger tillit. Även om dessa aktörer försöker att återge bilden av att vara tillförlitliga är detta inte nödvändigtvis något som ligger till deras fördel:

Jag tycker, jag blir såhär "Skit bra! Va enkelt, men vad är haken?" tänker jag när de gör reklam för sig. **(Elinor 26 Fokusgrupp 2)**

Det räcker inte att endast upprätthålla en bild av att vara någon du kan lita på, det krävs ett band till individen i form av ett förvaltad trygghetskaptal. Någon som funnits där innan och som kommer att finnas där även i framtiden. Detta kan ses tas till sin spets när en av respondenterna förklarar varför denne trots sämre villkor ändå skulle vända sig till en traditionell aktör:

Även fast räntorna skulle vara högre så har man ändå mer förtroende av den här bilden de ger. Det behöver ju inte vara bättre egentligen. **(Li 23 Intervju 2)**

Respondenterna skiljer även kreditgivarna utifrån hur de upplevs se på individen. De traditionella aktörerna och staten upplevs vilja den enskilde väl. De är inte ute efter att utnyttja eller få den enskilde att skuldsätta sig på ett negativt sätt. Till skillnad från nyare kreditgivare som upplevs främja konsumtion och spontant skuldsättande tillhandahåller de positiva aktörerna finansiering för investering, verktyg för förverkligande och möjligheter att nå individuellt potential:

Det är väl det jag pratade om, om man går till sin bank så sätter de en gräns, hur mycket man ska låna. De håller koll på en. Men de kan inte hålla koll om man går vidare till nästa snabblån osv, men de försöker ändå hålla koll, det känns som de tänker på hälsan också. (...) ja de vill väl ge alla möjligheter som går för att man ska kunna uppnå sina drömmar och så. Men samtidigt hålla det på en rimlig nivå och inte spärra ur. **(Kerstin 24 Fokusgrupp 3)**

Traditionella aktörer upplevs inte endast tänka på individen som kund utan även värna om dennes hälsa och välbefinnande, samt uppmuntra till rationell investering snarare än spontan konsumtion. En av respondenterna påpekar att detta även kan ses de gånger banken inte anser personen vara kreditvärdig. Ett avslag på kreditansökan behöver inte vara negativt utan ett sätt

för banken att ta ansvar och ”bryr sig om lite mer på det sättet när de nekar” (Sofie 22 Fokusgrupp 3).

Just denna bild av kreditgivaren som ”bryr sig” går dock helt stick i stäv med den som målas upp då deltagarna talar om de nyare aktörerna, de som kan ses vara bärare av negativa normer. Dessa är snarare ute efter att tjäna pengar på kundens bekostnad:

Tina: För de vet ju att de ändå har en hållhake på folk, att kan du inte betala så hamnar du hos Kronofogden och så får de sina pengar ändå.

Sofie: Ja de är ju mest ute för att tjäna pengar medan banken vill ta hand om en på ett annat sätt.
(Sofie 22 och Tina 21 Fokusgrupp 3)

Dessa aktörer upplevs grunda sin affärsidé på att utnyttja svagare grupper eller de som inte vet bättre. De inger falska förhoppningar till personer som blivit nekade av andra aktörer om att de tryggt kan belåna sig. Det är upp till individen själv att avgöra och dessa aktörer verkar för att alla ska ha lika möjlighet, oavsett ekonomisk situation och kreditvärdighet. En av deltagarna beskriver även krediterna som dessa aktörer tillhandahåller som något som inte längre endast är krediter eller lån i en traditionell mening. Krediterna har snarare kommit att bli kommodifierade likt vilka varor och tjänster som helst, tänkta att säljas och reas ut för att locka potentiella låntagare att skuldsätta sig:

Nu vet jag inte så mycket om [kreditgivare], men jag blir lite såhär ”Oj oj!” Det blir att man säljer lånen som en vara (...) ”Köp en väska till 10 % rabatt, köp ett lån till 10 % rabatt!” liksom.
(Elinor 26 Fokusgrupp 2)

Det blir ”nu eller aldrig” och individen måste våga ta risken och slå till. Frågan är inte om denne har råd att ta lånet utan snarare om denne har råd att låta bli. Det har helt enkelt aldrig varit billigare eller funnits en bättre tid att skuldsätta sig.

Avslutande diskussion och slutsatser

Syftet med denna studie har varit att förstå och förklara unga vuxnas gemensamma meningsskapande och praktiker gällande krediter och kreditfinansiering i relation till konsumtion. För att uppnå detta har tre frågor behövts besvaras. Nedan presenteras detta samt studiens slutsatser.

Första frågan att besvara är hur unga vuxna uppfattar och använder krediter och kreditfinansiering. Genom min analys har jag funnit att unga vuxna förhåller sig till krediter i termer av dess *investeringspotential*, *mervärdesskapande* och *möjliggörande*. Detta stämmer väl överens med vissa tidigare studier om ungas syn på krediter (jfr Dwyer et al 2011, 2013) och visar på att normer gällande krediter som en form av finansiering kommit att bli starkt förknippat med att investera i sig själv och sin framtid (jfr Langley 2008, Martin 2002). Detta stärks ytterligare då respondenterna skiljer mellan olika typer av krediter i form av positiva- och negativa krediter. Krediter som upplevs vara synonyma med ovan termer är positiva och ses ofta nödvändiga för att individen skall kunna forma sitt liv. Krediter som främst förknippas med konsumtionsfinansiering ses däremot vara negativa. Just denna koppling till investering och mervärdesskapande påverkar även synen på huruvida en kredit alls uppfattas som en kredit. Har krediten blivit tillräckligt stark bärare av ovan normer är det inte säkert att den ses som en kredit. Krediten uppfattas då som ett nödvändigt finansiellt medel för att möjliggöra individuellt entreprenörskap och självförverkligande (jfr Langley 2008, Martin 2002). Investerings- och mervärdespotential påverkar därmed synen på risker som annars är

förknippade med att använda krediter och att skuldsätta sig. Det blir att ”satsa pengar för att göra pengar” vilket ligger väl i linje med hur finansvärldens normer och förhållningssätt till investering och mervärde även blivit en del av dessa individers vardagliga liv (jfr Martin 2008).

Andra frågan att besvara är hur unga vuxna ser på dem som finansierar sin konsumtion med hjälp av krediter och vad som anses vara rimligt att finansiera. Studien visar att respondenterna tenderar att dela in kreditanvändare i tre typer av finansiella subjekt där kredit- och konsumtionspraktiker upplevs synonyma med specifika karaktärsdrag. Dessa tre finansiella subjekt har jag valt att kalla: *investerare*, *missbrukare* och *utsatta*. Här kan de två tidigare ses stå i likt ett antagonistiskt förhållande till varandra. Investeringen upplever sig förstå krediters sanna användningsområde och disciplinerar sig själv till att förhålla sig rationellt och mervärdessökande till krediter och konsumtion (jfr Langley 2008, Martin 2002). Missbrukare ses däremot ha fastnat i konsumism. Konsumism som här likställs med okunskap och en problematisk syn på vad som är eftersträvansvärt i livet. Att konsumera ohämmat innebär att subjektet inte verkar för individuellt entreprenörskap utan låter sig hängas av begär och bristande självdisciplin. Respondenterna tar därmed avstånd från konsumtion för konsumtionens skull och att ständigt söka efter det senaste (jfr Bauman 2007, Sennet 2007, Kronofogden 2008).

Att vara ”investerare” innebär att vara införstådd med vikten av individuellt entreprenörskap. Att studera eller köpa bostad ses som positivt och generera något utöver materiella- eller tjänstebaserade värden. Det blir ett sätt att ta ansvaret över sitt liv och sin framtid (jfr Langley 2008, Martin 2002). Krediter som används för vardaglig konsumtion eller lyxkonsumtion blir ett icke reellt mervärdesskapande där individen genom prylar och kläder söker skapa och upprätthålla status och sociala fasader trots risken att skuldsätta sig bortom vad ekonomin tillåter. På detta sätt blir det även Bourdieus mer bestående kapitalformer som respondenterna förespråkar framför Baumans mer kortsiktiga (Jfr Bauman 2007, Bourdieu 2005). Det är heller inte investerarna, som planerar långsiktigt, som utsätter sig för risker genom sina kredit- och konsumtionspraktiker, det är missbrukarna som genom spontanitet, leva i nuet och lyxkonsumtion som utsätter sig för detta. På detta sätt normaliserar och förminskar deltagarna risktagande de själv utsätter sig för. Visserligen är de medvetna om bristen på garantier för att deras finansiella val leder till mervärde men det är risker värda att ta då det visar på ett ansvarsfullt finansiellt handlande (jfr Martin 2002:106).

Även om respondenterna främst ställer sig negativa till att finansiera vardaglig konsumtion via krediter finns det tillfällen när detta kan vara berättigat. Om konsumtionen kan kopplas till möjliggörande och framtida mervärdesskapande rättfärdigar detta att man på grund av bristande monetära medel finansierar via krediter. Skillnaden är att finansieringen inte syftar till konsumtion för konsumtionens skull utan snarare blir en del i självförverkligandet. Genom långsiktigt planerande och instrumentell syn på materiella varor blir konsumtion och kreditanvändande en självklar del i att ta makten över sitt liv och samtidigt skapa en trygg framtid (jfr Langley 2008, Martin 2002).

Konsumtionen som ett sätt att skapa mervärde och investering är tydligast när respondenterna talar om de utsatta. Liket investerarna har dessa en förförståelse för vad som är riktigt finansiellt handlande. Skillnaden är att de på grund av strukturella- och kontextberoende förhållanden, handlar utifrån desperation och känslomässiga premisser och därmed inte klarar att disciplinera sina finansiella praktiker. Liket investerarna är inte de utsattas kredit- och konsumtionspraktiker tänkt att tillfredsställa konsumtionsmässiga begär eller spontana nycker utan snarare former av behov och mervärde. Dock ses inte detta som reellt i den mån som studier eller bostadsköp,

utan snarare som ett sätt att genom sina kredit- och konsumtionspraktikerna skapa tillfälligt socialt- och kulturellt kapital för att motverka upplevd social oro och negativa samhällsförväntningar (jfr Bourdieu 2005, Hjort 2004, Montgomerie 2007).

Gällande tredje frågan; hur unga vuxna orienterar sig i förhållande till de som tillhandahåller krediter samt deras varierade sätt att tillhandahålla dessa på visar studien att respondenternas syn påverkas av både krediten som tillhandahålls samt hur väl förankrad aktören upplevs i deltagarnas livsvärld. Å ena sidan finns de trygga och välmenande; traditionella banker samt staten i form av CSN. Dessa upplevs vilja individen väl och sörjer inte endast för den enskildes ekonomiska situation utan även dennes hälsomässiga välbefinnande. Å andra sidan finns nyare aktörer och de som tillhandahåller konsumtionsfinansiering som uppmanar till ökad konsumtion och spontanitet. Genom denna åtskillnad kan aktörerna ses reproducera olika former av kredit- och konsumtionsnormer. Den förstnämnda manar till långsiktighet där krediten blir former för aktivt sparande och värdemässigt förvaltande. Individen fostras här till att bli ett finansiellt subjekt som genom självdisciplin nyttjar krediter utifrån finansiella praktiker av investeringspotential och framtida mervärde. (jmf Husz 2015, Langley 2008). Den senare förespråkar snarare normer av spontanitet och konsumism där krediten inte endast är ett medel för finansiering utan även en produkt till försäljning. Jag tolkar detta som att de nyare kreditgivarna ses som aktörer som söker att vilseleda och av-disciplinera det finansiella subjektet. De blir inte fostrande agenter i syfte av finansiella praktiker utan snarare agenter för negativa konsumtionspraktiker. Vad Bauman (2007) och Sennet (2007) talar om gällande ohämmad konsumtion visar sig i denna studie inte vara överensstämmande i hur unga förhåller sig till konsumtion. Däremot upplevs det finnas aktörer som vill vilseleda subjektet att tro att konsumistiskt beteende är eftersträvansvärt. Att leva i nuet framställs inte av dessa aktörer som något riskfyllt eller negativt utan snarare som ett sätt att skapa ökad livskvalité och ekonomisk frihet.

Som vi sett ovan finns det en tydlig avgränsning mellan vad som ses vara positivt och negativt i relation till krediter och kreditfinansierad konsumtion. Respondenterna tenderar att rättfärdiga sitt eget meningsskapande och handlandet genom att ställa detta mot vad de uppfattar vara problematiska kredit- och konsumtions praktiker och förhållningssätt. Det blir en dikotomi mellan att vara ett positivt finansiellt- och konsumerande subjekt och att vara ett negativt dito. Nedan presenteras en sammanställning av denna dikotomi:

	Positiva	Negativa
Kreditformer	<i>Lån</i>	<i>Kredit</i>
Kreditpraktiker	<i>Investering/Rationell/Planerad</i>	<i>Konsumtionsbegär/ Okunskap/Spontanitet</i>
Krediter	<i>Studielån/Bostadslån</i>	<i>Vardaglig konsumtion/Lyx- konsumtion</i>
Aktörerna	<i>Banker/Staten</i>	<i>Kreditgivare</i>
Finansiellt subjekt	<i>Riskmedvetet/Entreprenörskap</i>	<i>Ha-begär</i>
Kulturellt tryck (Fostransagenter)	<i>Föräldrar/Myndigheter/Gamla banker</i>	<i>Reklam/Nyare kreditgivare</i>
Konsumtionspraktiker	<i>"Investering" – Konsumtion för mervärde/Rationellt motstånd mot konsumism/Långsiktigt</i>	<i>"Konsumism" – Lyxkonsumtion/Ha- begär/Spontanitet</i>

Att vara ett positivt finansiellt subjekt är att se till sig själv i termer av individuellt entreprenörskapande. Det gäller att ta ansvar över sitt liv och sin framtid och låna ses ofta vara en förutsättning för detta. Att använda lån är inte att utsätta sig för negativa risker, det är snarare att rationellt förhålla sig till potentiella risker och se möjligheten bortom dem. Riskerna blir därmed något normaliserat och förknippat med ansvarsfullt ekonomiskt handlande. Krediten å sin sida blir medel för försummelse och konsumism. Ett sätt att skapa materiellt värde utan framtida investeringspotential. Kreditanvändande visar på ogenomtänkt finansiellt handlande och spontanitet, att individen brister i sin finansiella självdisciplin och låter sig hängas av konsumtionsbegär. De negativa finansiella subjekten utsätter sig därmed för negativa risker i och med sina kredit- och konsumtionspraktiker. De upplevs ha tappat kontrollen och konsumerar trots att deras finansiella situation inte tillåter det. De brister därför inte endast i sitt ansvar över sig själva, de har även blivit en del av konsumtionssamhällets normativa diskurser som utlovar lycka och framgång för den som fortsätter att konsumera.

Resultatet från denna studie stämmer väl överens med tidigare forskning från USA (Dwyer et al 2011, 2013) om att unga ser krediter som något möjliggörande och sätt för individen att ta kontrollen över sitt liv och sin framtid. Studien visar även på hur ungas vardagliga liv och ekonomiska praktiker anammat normer av entreprenörskap och finansiellrationalitet. Resultatet nyanserar därmed den enda mer omfattande studie som finns i en svensk kontext, vilken gav ett mycket mer ensidigt perspektiv på ungas förhållningssätt till krediter och konsumtion – mer om detta nedan. Att sörja för sig själv och sin framtid innebär att individen tvingas bli ett finansiellt subjekt som ser till sina ekonomiska praktiker i ljuset av investeringspotential och mervärdesskapande. Individen måste även disciplinera sina kredit- och konsumtionspraktiker för att inte riskera att utsätta sig för negativa risker i form av överdriven konsumtion och negativt skuldsättande. Staten och traditionell banker verkar här som fostrande agenter vilka ger individen verktygen att motstå konsumtionssamhällets normer och förväntningar. Vissa risker blir även normaliserade och ses som självklara för att upprätthålla individuellt ansvarstagande.

I relation till unga vuxnas meningsskapande och praktiker visar även resultatet på att bilden av unga vuxna som ekonomiskt lättsinniga och att prioritera lyxkonsumtion (Kronofogden 2008) inte är gällande hos dessa respondenter. Deltagarna i denna studie är inte bara planerande och långsiktiga i hur de förhåller sig till krediter och sin egen ekonomi. De är även negativa till dem som premierar lyxkonsumtion och tar lättsinnigt på kreditanvändande. Kronofogdens slutsatser blir därmed problematiska och onyanserade i förhållande till unga vuxnas syn på krediter och kreditfinansiering. Visserligen finns det tendenser till övertro på investeringspotentialen och det mervärde som unga upplever att de finansierar via exempelvis bostad- och studielån. Att dessa krediter inte heller alltid ses som krediter visar även på en normalisering av vissa former av krediter och skuldsättning. Huruvida detta är påverkat av liknande socioekonomisk bakgrund hos respondenterna har inte varit möjligt att svara på utifrån denna studie, dock har kön inte visats påverka respondenternas förhållningssätt.

Att inte se till ovan och endast fokusera på konsumtionskrediter leder med stor sannolikhet till att en betydande del av framtidens skuldproblematik inte uppmärksammas. För att arbeta förebyggande mot ungas skuldsättning krävs därmed att se utöver konsumtionskrediternas negativa inverkan och även problematisera det skuldsättandet som många av oss tar för givet. Att finansiera studier och bostad ses ofta som något naturligt och nödvändigt för att vara en ansvarstagande individ. Bostaden ses heller inte endast som en plats att leva i, den har även blivit en form av framtida kapitalinvestering och sparande som förutsätts öka i värde. I ljuset av bristen på bostäder i storstadsregionerna samt en skenande prisökning gör detta högaktuellt. För att skapa ökad förståelse för ungas skuldproblematik krävs därför en mer nyanserad bild över unga vuxnas syn på krediter och konsumtion. Denna studie har visserligen sina begränsningar i och med att främst fokusera på unga vuxna som genomgår högskolestudier. Dock menar jag att detta inte bör vara negativt utan snarare öppna för fortsatt forskning på området. För att nå ökad kunskap krävs studier som fokuserar fler aspekter, exempelvis hur kön, klass och socioekonomiska förhållanden påverkar ungas förhållningssätt till krediter och konsumtion. Även andra och mer varierade urval är något som bör prioriteras för att synliggöra ytterligare former av meningsskapande och praktiker relaterade till krediter och konsumtion.

Litteraturlista

Aspers, Patrik. *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*, 2., [uppdaterade och utökade] uppl., Liber, Malmö, 2011

Bauman, Zygmunt. *Consuming Life.*, 2007

Bourdieu, Pierre. *The Social Structures of the Economy*, Oxford, Polity, 2005

Burton, Dawn. *Credit and consumer society*, Routledge, London, 2008

Carruthers, Bruce G. Carruthers, Bruce G. & Ariovich, Laura. *Money and credit: a sociological approach*, Polity, Cambridge, 2010

Cooper, Steve. McLoughlin, Damien & Keating, Andrew. "Individual and neo-tribal consumption: Tales from the Simpsons of Springfield". *Journal of consumer behaviour* Vol 4, 5, 2005:330-344

Dwyer, Rachel. McCloud, Laura & Hodson, Randy. "Youth debt, mastery, and self-esteem: Class-stratified effects of indebtedness on self-concept". *Social Science Research* 40, 2011:727-74

Dwyer, Rachel. McCloud, Laura & Hodson, Randy. "Gender, debt, and dropping out of college". *Gender & Society*, Vol.27 No.1, February, 2013:30-53

ECDN. *The over-indebtedness of european households: Updated mapping of the situation, nature and causes, effects and initiatives for alleviating its impact*, Civic consulting, Berlin, 2012

Gamson, William A. *Talking politics*. Cambridge University Press, Cambridge, 1992

Gianneschi, Marcus. *Vara och märkas - Unga konsumenters relationer till kläindustrins varumärken*. Bokförlaget BAS, Göteborg, 2012

Hjort, Torbjörn. *Nödvändighetens pris: Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer*. Lunds universitet, Socialhögskolan. 2004

Husz, Orsi. Golden everyday. "Housewifely consumerism and the domestication of banks in 1960s Sweden." *Le Mouvement social*, Paris 2015 (250), s. 41-63

Ingham, Geoffrey. *Capitalism*, Politi, Cambridge, 2008

Klein, Naomi. *No logo: No space, no choice, no jobs*. London, Fourth estate, 2010

Konsumtionsrapporten 2014. Centrum för konsumtionsvetenskap, CFK, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, 2014

Kronofogden. "Alla vill göra rätt för sig – Överskuldssättningens orsaker och konsekvenser", Kronofogdemyndigheten, Solna, 2008

Kronofogden. "Obetalda snabblån: Halvårsrapport 1:2014" kronofogdemyndigheten, Sundbyberg, 2014

Langley, Paul. *The everyday life of global finance: saving and borrowing in Anglo-America*, Oxford University Press, Oxford, 2008

Lindahl, Helena. ”Konsumtionsbeteende och sociala identiteter – Om samspelet mellan konsument, subkultur, upplevelserum och konsumtionsföremål i friåknings- och downhillcykling”, Handelshögskolan vid Umeå universitet, 2006

Lury, Celia. *Consumer Culture*. Cambridge: Polity. 2011

MacFadyen, Lynn. Amos, Amanda. Hastings, Gerard. Parkes, Edward, ” ‘They look like my kind of people’-perceptions of smoking images in youth magazines”, *Social Science & Medicine*, 02/2003, Volume 56, Issue 3

Martin, Randy. *Financialization of daily life*, Tempel University Press, Philadelphia, 2002

McCracken, Grant. ”Culture and consumption: A Theoretical account of the structure and movement of the culture meaning of consumer goods”, *Journal of consumer research* vol 13, June, 1986

McLafferty, Isabella. ”Focus group interviews as a data collecting strategy”, *Journal of Advanced Nursing*, 10/2004, Volume 48, Issue 2

Montgomerie, Johnna. ”Financialization and consumption: an alternative account of rising consumer debt levels in Anglo-America”, *CRESC Working Paper Series:43*, 2007

Petersson, Tom. *Framväxten av ett lokalt banksystem. Oppunda sparbank, Södermanlands enskilda bank och stationssamhället Katrineholm 1850-1916*. Uppsala: Acta Universitatis Upsalensis. 2001

Ryen, Anne. *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*, 1. uppl., Liber ekonomi, Malmö, 2004

Sennett, Richard. *Den nya kapitalismens kultur*, Stockholm: Atlas, 2007

SOU-Rapport. ”Ut ur skuldfällan”, Statens offentliga utredningar, Stockholm, 2012

SOU-Rapport. ”Överskulsättning i kreditsamhället?”, Betänkande av Utredningen om överskulsättning, Statens offentliga utredningar, Stockholm, 2013

Vetenskapsrådet. *God forskningssed*, Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011, Stockholm, 2011

Zwan, Natascha van der. ”State of the art: Making sense of financialization” *Socio-economic Review* 12:99-129, 2014

Länkar

Kommunens budget- och skuld rådgivning. http://goteborg.se/wps/portal/invanare/omsorg-och-hjalp/konsumentradgivning/budget--och-skuldradgivning/!ut/p/b1/04_Sj9S1MDAwMbY0MNOP0I_KSyzLTE8syczPS8wB8aPM4gM MvQItNawdDfzdLd0MPEO8A9z8vH3cw0wMgQoigQoMcABHA0L6_Tzyc1P1c6NyLACE4 QY6/dl4/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ (2015-06-20)

Koll på Cashen. <http://www.kollpacashen.se> (2015-06-20)

Kronofogdemyndigheten. <https://www.kronofogden.se/Kronofogdenikorthet.html> (2015-06-20)

”Lyx-Fällan”. <https://www.youtube.com/watch?v=2JUND84vHWE> (2015-09-21)

CSN. <http://www.csn.se/press/fakta-studiemedel> (2015-08-10)

Gilla din Ekonomi. https://www.swedbank.se/om-swedbank/swedbank-i-samhallet/engagemang-ungdomar/ung-ekonomi/index.htm?contentid=CID_1269901 (2015-09-19)

Intervjuer

Kronofogdemyndigheten (2015-03-06)

Fokusgruppsintervju 1-3, enskild intervju samt gruppintervju (2015-03-11 - 2015-05-05)